БЛИЗЬКИЙ СХІД 04.12.2023 | Лідія Бот

Яким має бути феміністичний підхід до близькосхідного конфлікту?

З огляду на реакцію на війну в Газі, феміністична зовнішня політика німецького уряду не знаходить практичного застосування

Ті, хто дрейфує між різними реальностями й дискурсами війни між Ізраїлем і ХАМАС, а також гуманітарної катастрофи в Газі, часто залишаються безмовними. В Німеччині політики і ЗМІ вивели безпеку Ізраїлю і його право на самооборону в центр уваги після теракту, що її вчинив ХАМАС 7 жовтня. У той самий час в арабомовному світі (і не тільки) зростає гнів і скорбота через незбагненні страждання, яких ізраїльська армія зараз завдає жителям Гази.

Ці дві позиції мають дещо спільне: відсутність будь-якого співчуття до іншої сторони. Одночасність різних реальностей – погляду ізраїльтян і погляду палестинців – необхідно визнати й прийняти, а не делегітимізувати апріорі.

Тут була б доречною феміністична зовнішня політика, яку німецький уряд прописав у коаліційній угоді, а також феміністична стратегія Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку (BMZ). Вони містять не тільки інструкції до дії, а й зразок мови, яка підходить для всіх без винятку зовнішньополітичних криз і яку можна було б використати для реагування на війну в Газі.

Але коли після 7 жовтня було застосовано ці настанови? Аж ніяк не тоді, коли німецьку співпрацю з громадянським суспільством на палестинських територіях було піддано перевірці через підозру в тероризмі. Наскільки феміністичним було додати в кінці (коли вже ніхто не слухає), що допомога жінкам і дітям – пріоритет, тому перевірка буде швидкою?

І не тоді, коли міністерка закордонних справ Анналена Бербок проголосувала в ЄС проти гуманітарного припинення вогню в Газі – майже рефлекторно (але не дуже феміністично), щоб ніхто не

запідозрив, що вона ставить під сумнів право Ізраїлю на самооборону (яке не було би порушено).

Власне, один з принципів феміністичної зовнішньої політики – складання зброї для надання гуманітарної допомоги

Власне, один з принципів феміністичної зовнішньої політики – складання зброї для надання гуманітарної допомоги. Тому поведінка Німеччини під час голосування на Генеральній Асамблеї ООН викликала недовіру та обурення тих на Глобальному Півдні, хто колись захоплено стежив за розвитком феміністичної зовнішньої політики німецького уряду та її керівних принципів. До того ж усі міжнародні організації та ООН, включно з «ООН-Жінки», яка приділяє особливу увагу жінкам і дітям, від самого початку вимагали гуманітарного перемир'я. Тепер уже запізнілі заклики до припинення вогню не допоможуть зберегти останню крихту довіри до німецької феміністичної політики.

З іншого боку, яким мав би бути феміністичний підхід до близькосхідного конфлікту і як мав би діяти німецький уряд, щоб не маргіналізувати себе на міжнародній арені остаточно через безумовну солідарність з Ізраїлем, а зробити справедливий і ефективний внесок у покращення ситуації відповідно до декларованих ним же цінностей?

Ядро феміністичної політики – підхід, заснований на правах людини та фундаментальному переконанні, що всі люди мають невід'ємні права й гідність. Міжнародне й гуманітарне право треба застосовувати до всіх. Не можна розмивати визначення того, хто вважається цивільною особою, а хто комбатантом, і піддавати колективному покаранню цілі групи населення.

Коли обмежено або повністю заблоковано доступ до електрики, води, бензину й ліків, як у Газі з початку війни, прихильники феміністичної політики повинні бити на сполох. Бо це також означає обмеження, якщо не повне заперечення, сексуальних і репродуктивних прав жінок та інших меншин. 15 відсотків вагітних жінок у Газі стикаються з ускладненнями під час пологів, а життя багатьох новонароджених під загрозою. Якщо феміністична політика прагне обстоювати права жінок і маргіналізованих груп, вона має робити це послідовно. Але в той час як експерти, включно з феміністками, попереджають, що уряд Ізраїлю порушує міжнародне

право, німецьких нібито прихильників феміністичної політики поки що не видно й не чути.

Видавати терор ХАМАС за антиколоніальний опір не тільки нечесно, а й смертельно небезпечно

Також слід пам'ятати простий і очевидний принцип: феміністична зовнішня політика має сприяти політичним, а не воєнним рішенням. Її заявленою метою є сприяння представництву жінок – у конфліктних ситуаціях це насамперед означає участь жінок і маргіналізованих груп у мирних переговорах. Однак якщо ніхто не шукає політичного рішення, питання про участь жінок у ньому навіть не порушується.

Водночас поведінка й риторика німецьких політиків створюють враження, що військовій наддержаві Ізраїлю розв'язують руки в боротьбі з терористичною організацією ХАМАС після звірств 7 жовтня. Тобто йдеться аж ніяк не про деескалацію, а, навпаки, про подальше застосування військової сили.

Стосовно влади: феміністична зовнішня політика та співпраця з метою розвитку мають спільну рису, а саме те, що в їхній теоретичній основі лежить критичне ставлення до владних структур. Це означає контекстуалізацію динаміки насильства на Близькому Сході та визнання того, що конфлікт почався не 7 жовтня. Це точно не означає виправдання або мінімізацію масових убивств і викрадень цивільних осіб. Щоб справді надовго забезпечити безпеку Ізраїлю – фундаментальний національний інтерес Німеччини – необхідно усунути причини насильства. Контекстуалізація має важливе значення для цього і відповідає феміністичним підходам, яких зобов'язалися дотримуватися Федеральне міністерство закордонних справ і Міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ).

Один з основних предметів суперечок нині – постколоніальний підхід, пов'язаний з питаннями влади. BMZ включило постколоніальну та антирасистську політику розвитку в свою стратегію. Видавати терор ХАМАС за антиколоніальний опір не тільки нечесно, а й смертельно небезпечно. Виправдовування поранень, викрадень і вбивств цивільних осіб як «опору» суперечить усім гуманістичним підходам. Проте якщо таврувати будь-який постколоніальний дискурс як антисемітський, як-от у нещодавній «Промові до нації» Габека, продуктивний обмін думками буде неможливий.

Ще до нинішньої війни феміністичні стратегії в міжнародній політиці піддавалися критичному аналізу

Феміністична політика має передбачати дебати, які визнають структурну асиметрію в розподілі влади між військовою наддержавою та дедалі більш фрагментованим і безправним суспільством. Феміністичні організації Глобального Півдня разом з донорськими організаціями показують, як можна подолати десятиліття переміщення, окупації та облоги як причини насильства й водночас продемонструвати солідарність з усіма цивільними жертвами цього конфлікту, а також кампаній ненависті, які набирають обертів.

Ще одне ключове завдання феміністичної зовнішньої політики – боротьба з сексуалізованим та гендерно зумовленим насильством у збройних конфліктах. Відповідно, задокументовані дії ХАМАС слід засудити як порушення міжнародного гуманітарного права.

Варто бити на сполох, коли виняткова віктимізація жінок, яка позбавляє їх самостійності, призводить до того, що війни виправдовуються нібито феміністичною метою захисту жінок, дітей та меншин. Цей так званий *securo-feminism* також присутній в риториці навколо війни в Газі, коли непідтверджені звинувачення в зґвалтуваннях використовуються для обґрунтування права на захист або коли ізраїльський солдат з райдужним прапором на руїнах у Газі заявляє, що діє «в ім'я любові». Грубо кажучи, можна говорити про *empowerment through bombing* («розширення прав і можливостей через бомбардування»). Якщо жінки та ЛГБТІК-люди можуть бути вільними й мати голос тільки після того, як патріархальні режими, в пастках яких вони опинилися, буде зрівняно з землею воєнним шляхом – разом з ними, – то це має мало спільного з феміністичними принципами миру, безпеки людини та ненасильства.

Ще до нинішньої війни феміністичні стратегії в міжнародній політиці піддавалися критичному аналізу й досліджувалися на предмет того, до якої міри вони здатні змінити владні структури, на які спирається історично сформована нерівність між Глобальною Північчю та Півднем. На тлі гуманітарної катастрофи в Газі Німеччина швидко втрачає довіру Глобального Півдня, особливо прогресивних і феміністичних діячів і рухів, які могли би стати цінними партнерами в реалізації німецької зовнішньої політики й політики розвитку.

Феміністичні підходи

Феміністична політика має засуджувати

пропонують мову, якої нині багатьом бракує для адекватного реагування на гуманітарну катастрофу в Газі

терор ХАМАС, але не має колективно карати всіх палестинців як потенційних терористів. Водночас Ізраїль має бути безпечною державою для євреїв, і саме тому слід визнати, що воєнна відповідь у вигляді масштабних бомбардувань Гази не сприятиме цій безпеці, а з набагато більшою ймовірністю породить наступну хвилю ненависті й насильства.

Феміністична політика повинна бути на боці прогресивних голосів з обох сторін і надавати їм майданчик. Звичайно, на цьому майданчику немає місця ні антисемітизму в ім'я нібито антиколоніальної боротьби, ні ісламофобії та антиарабському расизму в ім'я так званої безумовної солідарності з Ізраїлем. Але феміністична політика не повинна потрапляти в пастку, роблячи одне важливішим за інше. І те, і те має бути ідентифіковано й заборонено однаковою мірою, тоді як інші голоси не слід ігнорувати через упередження. Феміністичні заклики до припинення вогню скандалізують як антисемітське, так і антимусульманське насильство, яке під час війни різко зросло в усьому світі, особливо на Заході.

Феміністичні підходи пропонують мову, якої нині багатьом бракує для адекватного реагування на гуманітарну катастрофу в Газі. Також вони пропонують інструкції зі справедливої політики, яка однаково стосується всіх. Втім, поки що складається враження, що німецькій громадськості та уряду не вдається застосувати їх до війни в Газі.

Переклад з англійської Дар'ї Прусенко

Лідія Бот

Лідія Бот (Lydia Both) – керівниця регіонального проєкту Фонду ім. Фрідріха Еберта з політичного фемінізму та гендеру в Бейруті.